

Nr 43

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om kreditaktiebolag, m. m.; given Stockholms slott den 8 februari 1963.

Under åberopande av bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till

- 1) lag om kreditaktiebolag;
- 2) lag angående ändrad lydelse av 274 § lagen den 17 juni 1948 (nr 433) om försäkringsrörelse;
- 3) förordning om ändrad lydelse av 12 § reglementet den 28 maj 1959 (nr 293) angående allmänna pensionsfondens förvaltning; samt
- 4) förordning om ändrad lydelse av 9 § reglementet den 26 maj 1961 (nr 265) angående förvaltningen av riks-försäkringsverkets fonder.

GUSTAF ADOLF

G. E. Sträng

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att gällande lag om hypoteksaktiebolag ersättes med en lag om kreditaktiebolag av i huvudsak samma innehåll som den nuvarande lagen men med ett annorlunda bestämt tillämpningsområde. Den nya lagstiftningen är närmast föranledd av att ett antal aktiebolag för långfristig kreditgivning tillkommit, vilka anskaffar medel för utlåningen genom obligationer eller liknande förskrivningar men inte faller under lagen om hypoteksaktiebolag.

Lagen om kreditaktiebolag är avsedd att träda i kraft den 1 juli 1963.

Förslag
till
Lag
om kreditaktiebolag

Härigenom förordnas som följer.

1 §.

I fråga om aktiebolag, som har till ändamål att driva lånerörelse och att genom utgivande av obligationer eller andra för den allmänna rörelsen avsedda förskrivningar upplåna för verksamheten erforderliga medel men i vars verksamhet bankrörelse icke ingår (kreditaktiebolag), skall gälla vad angående aktiebolag i allmänhet är föreskrivet i den mån ej annat följer av vad nedan stadgas.

2 §.

Göres för registrering av kreditaktiebolag ansökan om godkännande av stiftelsehandlingar efter vad i lagen om aktiebolag är stadgat och finner registreringsmyndigheten hinder icke möta mot godkännande av handlingarna, skall den med eget yttrande underställa Konungen förslaget till bolagsordning. Konungen prövar, om förslaget överensstämmer med lag och författning så ock om och i vad mån med hänsyn till omfattningen och beskaffenheten av bolagets rörelse särskilda föreskrifter i bolagsordningen må erfordras. Vid godkännande av förslag till bolagsordning äger Konungen föreskriva, att bolaget ej utan särskilt medgivande av Konungen må driva verksamheten längre än viss tid.

Vad i första stycket stadgas skall i tillämpliga delar gälla jämväl vid ansökan om registrering av ändring i bolagsordning, varigenom tidigare registrerat aktiebolag blir att anse som kreditaktiebolag.

Bolagsordning för kreditaktiebolag må ej ändras utan Konungens godkännande.

3 §.

Har Konungen föreskrivit att kreditaktiebolag ej må utan särskilt medgivande driva sin verksamhet längre än viss tid och fortsätter bolaget verksamheten efter utgången av denna tid, äger Konungen förordna, att bolaget skall träda i likvidation. Driver kreditaktiebolag eljest sin verksamhet i strid mot lag eller författning eller bestämmelse i bolagsordningen, äger Konungen förelägga bolaget att inom viss tid vidtaga åtgärd för rättelsesvinnande. Vidtages ej åtgärd som nu sagts inom den bestämda tiden, äger Konungen förbjuda, att bolagets verksamhet fortsättes, och förordna, att bolaget skall träda i likvidation.

Har Konungen meddelat förordnande att kreditaktiebolag skall träda i

likvidation, utser Konungen tillika en eller flera likvidatorer att verkställa likvidationen. Med avseende å denna skall så anses som hade förordnandet meddelats av rätten. Likvidator äger av bolaget uppbära arvode till belopp som bestämmes av Konungen.

4 §.

Konungen äger medgiva kreditaktiebolag undantag, helt eller delvis, från vad i lag stadgas rörande skyldighet för aktiebolag att verkställa avsättning av vinstmedel med hänsyn till förhållandet mellan bolagets skulder och summan av aktiekapital, reservfond och skuldregleringsfond.

5 §.

Kreditaktiebolag skall stå under tillsyn av bankinspektionen såframt ej Konungen, om så från allmän och enskild synpunkt finnes utan olägenhet kunna ske, medgiver befrielse därifrån. Sådant medgivande lämnas för viss tid eller tills vidare.

Ledamot av eller befattningshavare hos bankinspektionen må ej vara ledamot i styrelsen för eller anställd hos kreditaktiebolag. Ej heller må ledamot av eller befattningshavare hos bankinspektionen vara aktieägare i sådant bolag.

Med avseende å tillsynen skall gälla vad nedan stadgas i 6—14 §§.

6 §.

Bankinspektionen skall övervaka att bolaget i sin verksamhet ställer sig till efterrättelse de lagar och andra författningar, som hava avseende å kreditaktiebolag, ävensom den för bolaget gällande bolagsordningen samt de föreskrifter, som med stöd av stadgande i lag eller bolagsordning meddelats av bolagsstämma eller styrelse.

Det åligger inspektionen att jämväl i övrigt med uppmärksamhet följa bolagets verksamhet i den mån så erfordras för kännedom om de förhållanden, som kunna inverka på bolagets säkerhet.

Inspektionen är icke på grund av vad här föreskrivits pliktig att övervaka iakttagandet av bestämmelser, som avse enskild aktieägares rättigheter eller skyldigheter i förhållande till bolaget eller till annan aktieägare eller som angå bolagets inre angelägenheter.

Inspektionen äger, där så finnes erforderligt, förordna en revisor att med övriga revisorer deltaga i granskningen av styrelsens och verkställande direktörens förvaltning samt bolagets räkenskaper. Inspektionen äger när som helst återkalla förordnande som här avses och i stället utse ny revisor.

7 §.

Har styrelse, verkställande direktör eller bolagsstämma fattat beslut, som står i strid mot lag eller bolagsordning, må bankinspektionen förbjuda verkställighet av beslutet. Inspektionen må ock förelägga styrelsen eller verkställande direktören att, om beslut som nyss sagts gått i verkställighet, göra rättelse där så kan ske samt att fullgöra vad styrelsen eller verkställande direktören åligger enligt lag eller bolagsordning. Sådant föreläggande må dock icke, utom vad angår innehållet av vinst- och förlusträkning eller balansräkning, av inspektionen meddelas i fråga om i lag givna föreskrifter, vilkas överträdande är belagt med straff.

Ändå att avvikelser från lag eller bolagsordning icke skett, äger inspektionen meddela de erinringar i fråga om bolagets verksamhet, som inspektionen kan finna påkallade.

Där inspektionen så finner erforderligt, må inspektionen meddela närmarre föreskrifter om sättet för förande av bolagets räkenskaper, om förvaring av värdehandlingar och om inventering av dessa.

8 §.

Bankinspektionen äger sammankalla bolagets styrelse, när sådant provas nödigt. Har styrelsen icke efterkommit av inspektionen framställd begäran om utfärdande av kallelse till extra bolagsstämma, må kallelse utfärdas av inspektionen.

Den som enligt av Konungen meddelade bestämmelser har befogenhet att företräda inspektionen äger närvara vid bolagsstämma eller av inspektionen utlyst styrelsesammanträde och delta i överläggningarna.

9 §.

Bolagets styrelse och verkställande direktör åligger:

att när som helst för den befattningshavare hos bankinspektionen, som enligt av Konungen meddelade bestämmelser har att i sådant avseende företräda inspektionen, hålla bolagets kassa och övriga tillgångar samt böcker, räkenskaper och andra handlingar tillgängliga för granskning;

att å tider, som inspektionen bestämmer, och enligt av inspektionen fastställda formulär upprätta och till inspektionen insända översikter, utvisande bolagets tillgångar och skulder, ävensom uppgift om villkoren för lån som bolaget upptager och utlämnar;

att, så snart det kan ske, till inspektionen insända i avskrift styrelsens och verkställande direktörens förvaltningsberättelse jämte vinst- och förlusträkning samt balansräkning, revisionsberättelsen med tillhörande handlingar ävensom protokoll över förhandlingarna vid ordinarie bolagsstämman;

att jämväl i övrigt meddela inspektionen eller sådan befattningshavare därstädes, som ovan sagts, alla de upplysningar rörande bolaget, som av dem äskas; samt

att, där inspektionen finner anledning till antagande att bolaget gjort sådana förluster att tio procent av aktiekapitalet förlorats, på inspektionens anmodan ofördröjligen låta upprätta bokslut och kalla revisorerna att granska detta.

10 §.

Träder bolaget i likvidation, äger bankinspektionen förordna ombud, som har att närvara vid likvidatorernas sammanträden med rätt att yttra sig till protokollet samt att i övrigt övervaka likvidationen.

Likvidatorerna skola bereda ombudet tillfälle att när som helst inventera bolagets kassa och övriga tillgångar samt granska bolagets böcker, räkenskaper och andra handlingar; och må av ombudet begärd upplysning angående förvaltningen ej av likvidatorerna förvägras.

Inspektionen äger under bolagets likvidation i avseende å likvidatorer och bolagsstämma enahanda befogenhet som, innan bolaget trätt i likvidation, enligt denna lag tillkommer inspektionen beträffande styrelse, verkställande direktör och bolagsstämma.

11 §.

Bankinspektionen äger förelägga vite vid meddelande av föreskrift eller förbud enligt denna lag.

12 §.

Talan mot bankinspektionens beslut enligt denna lag föres hos Konungen genom besvär. Inspektionens beslut skall lända till efterrättelse utan hinder av att talan däremot föres, om ej Konungen annorlunda förordnar.

13 §.

Styrelseledamot, likvidator eller befattningshavare hos bolaget, vilken uppsåtligen eller av grov vårdslöshet till bankinspektionen eller den befattningshavare hos inspektionen som företräder denna meddelar oriktig eller vilseledande uppgift angående omständighet varom det ålegat honom att lämna upplysning, straffes med dagsböter eller fängelse.

14 §.

Till bestridande av kostnaden för bankinspektionens tillsynsverksamhet skall varje kreditaktiebolag, som omfattas av tillsynen, årligen erlægga bidrag efter visst, för bolagen lika förhållande till sammanlagda beloppet av bolagets egna fonder och skulder vid utgången av nästföregående kalenderår, dock icke över tre tusendels procent. Närmare föreskrifter om fastställande och erläggande av bidrag meddelas av Konungen.

Det åligger bolaget jämväl att till revisor och ombud som förordnats enligt 6 eller 10 § utgiva ersättning med belopp som inspektionen bestämmer.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1963 och skall äga tillämpning jämväl i fall där sådan ansökan som avses i 2 § gjorts dessförinnan men godkännande av stiftelsehandlingar eller registrering av ändring i bolagsordning ännu icke skett.

Genom den nya lagen upphäves lagen den 14 juni 1946 (nr 313) om hypoteksaktiebolag.

Förslag

till

Lag

angående ändrad lydelse av 274 § lagen den 17 juni 1948 (nr 433)
om försäkringsrörelse

Härigenom förordnas, att 274 § lagen den 17 juni 1948 om försäkringsrörelse¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

(Gällande lydelse)

274 §.

Vid envar tidpunkt skall ett belopp motsvarande försäkringsfonden för livförsäkringar vara redovisat i följande slag av värdehandlingar:

1. obligationer eller — — — av staten;

2. obligationer utfärdade av Sveriges allmänna hypoteksbank, konungariket Sveriges stadshypotekskassa, Svenska bostadskreditkassan eller Svenska skeppshypotekskassan eller av *hypoteksaktiebolag*, som enligt vad därom finnes stadgat står under tillsyn av *bank- och fondinspektionen*;

3. av riksbanken — — — kunna medgivas.

Utan hinder — — — i aktier.

Med försäkringsfond — — — återförsäkringsgivares ansvarighet.

(Föreslagen lydelse)

274 §.

Vid envar tidpunkt skall ett belopp motsvarande försäkringsfonden för livförsäkringar vara redovisat i följande slag av värdehandlingar:

1. obligationer eller — — — av staten;

2. obligationer utfärdade av Sveriges allmänna hypoteksbank, konungariket Sveriges stadshypotekskassa, Svenska bostadskreditkassan eller Svenska skeppshypotekskassan eller av *kreditaktiebolag*, som enligt vad därom finnes stadgat står under tillsyn av *bankinspektionen*;

3. av riksbanken — — — kunna medgivas.

Utan hinder — — — i aktier.

Med försäkringsfond — — — återförsäkringsgivares ansvarighet.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1963.

¹ Senaste lydelse se SFS 1961: 610.

Förslag
till
Förordning

om ändrad lydelse av 12 § reglementet den 28 maj 1959 (nr 293)
angående allmänna pensionsfondens förvaltning

Härigenom förordnas, att 12 § reglementet den 28 maj 1959 angående allmänna pensionsfondens förvaltning skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

(Gällande lydelse)

12 §.

Fondstyrelse må placera de under styrelsens förvaltning stående medlemen

1. i obligationer utfärdade av staten, kommun eller därmed jämförlig samfällighet, Sveriges allmänna hypoteksbank, Konungariket Sveriges stadshypotekskassa, Svenska bostadskreditkassan, Svenska skeppshypotekskassan eller av *hypoteksaktiebolag*, som enligt vad därom finnes stadgat står under tillsyn av *bank- och fondinspektionen*;

2. i obligationer — — — om återlån.

I den — — — eller postgirokontoret.

(Föreslagen lydelse)

12 §.

Fondstyrelse må placera de under styrelsens förvaltning stående medlemen

1. i obligationer utfärdade av staten, kommun eller därmed jämförlig samfällighet, Sveriges allmänna hypoteksbank, Konungariket Sveriges stadshypotekskassa, Svenska bostadskreditkassan, Svenska skeppshypotekskassan eller av *kreditaktiebolag*, som enligt vad därom finnes stadgat står under tillsyn av *bankinspektionen*;

2. i obligationer — — — om återlån.

I den — — — eller postgirokontoret.

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 1963.

Förslag

till

Förordning**om ändrad lydelse av 9 § reglementet den 26 maj 1961 (nr 265) angående förvaltningen av riks försäkringsverkets fonder**

Härigenom förordnas, att 9 § reglementet den 26 maj 1961 angående förvaltningen av riks försäkringsverkets fonder skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

(Gällande lydelse)

9 §.

Fondfullmäktige må placera fondmedel

1. i obligationer utfärdade av staten, kommun eller därmed jämförlig samfällighet, Sveriges allmänna hypoteksbank, Konungariket Sveriges stadshypotekskassa, Svenska bostadskreditkassan, Svenska skeppshypotekskassan eller av *hypoteksaktiebolag*, som enligt vad därom finnes stadgat står under tillsyn av *bank- och fondinspektionen*;

2. i obligationer — — — under 7. omförmäles.

Placeras medel — — — kunnat betingas.

(Föreslagen lydelse)

9 §.

Fondfullmäktige må placera fondmedel

1. i obligationer utfärdade av staten, kommun eller därmed jämförlig samfällighet, Sveriges allmänna hypoteksbank, Konungariket Sveriges stadshypotekskassa, Svenska bostadskreditkassan, Svenska skeppshypotekskassan eller av *kreditaktiebolag*, som enligt vad därom finnes stadgat står under tillsyn av *bankinspektionen*;

2. i obligationer — — — under 7. omförmäles.

Placeras medel — — — kunnat betingas.

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 1963.

*Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den
12 januari 1963.*

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena NILSSON, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, JOHANSSON, AF GEIJERSTAM, HERMANSSON, HOLMQVIST, ASPLING.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Sträng, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter fråga om *lagstiftning angående kreditaktiebolag m. m.* och anför därvid följande.

I. Inledning

Lagen den 14 juni 1946 om hypoteksaktiebolag innehåller bestämmelser om aktiebolag, som har till ändamål att idka belåning av fast egendom eller tomträtt men i vars verksamhet bankrörelse inte ingår. I princip gäller aktiebolagslagens föreskrifter även för sådant aktiebolag. Lagen om hypoteksaktiebolag innehåller emellertid vissa särregler om bl. a. godkännande av bolagsordning, tillsyn över bolags verksamhet och bidrag till täckande av kostnaden för sådan tillsyn.

I ett utlåtande den 12 februari 1962 framlade bank- och fondinspektionen, numera *bankinspektionen*, förslag till lagstiftning rörande aktiebolag, som utan att idka bankrörelse har till ändamål att driva lånerörelse och att upplåna de för verksamheten erforderliga medlen genom utgivande av obligationer eller andra förskrivningar avsedda för den allmänna rörelsen. Inspektionens förslag innebär att gällande lag om hypoteksaktiebolag ersättes med en lag om kreditaktiebolag, huvudsakligen utformad efter förebild av den nuvarande lagen men med ett delvis annorlunda bestämt tillämpningsområde.

Över inspektionens förslag har efter remiss *yttranden* avgivits av dåvarande sparbanksinspektionen samt av försäkringsinspektionen, kommerskollegium, patent- och registreringsverket, fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret, Svenska bankföreningen, Svenska sparbanksföreningen, Sveriges jordbrukskassaförbund, Sparbankernas bank aktiebolag, Jordbrukets bank, Sveriges industriförbund, Göteborgs inteckningsgaranti aktiebolag, Hälsingborgs inteckningsgaranti aktiebolag, Sparbankernas inteckningsaktiebolag, Sparbankernas fastighetskreditaktiebolag, Aktiebolaget Stockholms tomträttskassa, Svensk fastighetskredit aktiebolag, Aktiebolaget In-

dustrikredit, Svensk fartygskredit aktiebolag samt Aktiebolaget Volvofinans. Kommerskollegium har vid sitt utlåtande fogat yttranden från Stockholms och Skånes handelskamrar, handelskamrarna i Göteborg och Gävle samt Västernorrlands och Jämtlands läns handelskammare.

Remissinstanserna har i huvudsak godtagit förslaget. Vissa erinringar har dock gjorts bl. a. i fråga om tillämpningsområdet för den föreslagna lagen.

Jag anhåller nu att få taga upp detta ärende till närmare behandling.

II. Historik

För bankaktiebolag och vissa andra aktiebolag, som har till ändamål att driva lånerörelse, gäller sedan länge i vårt land särskilda lagregler. Det gemensamma syftet med dessa regler har varit att bereda det allmänna möjlighet till viss kontroll över bolagens verksamhet. Bankaktiebolagens ställning regleras numera genom lagen den 31 mars 1955 (nr 183) om bankrörelse, medan aktiebolag, som har till ändamål att idka belåning av fast egendom eller tomträtt utan att driva bankrörelse, faller under lagen den 14 juni 1946 (nr 313) om hypoteksaktiebolag.

Som äldsta föregångare till gällande lag om hypoteksaktiebolag kan anses *lagen den 27 maj 1898 (nr 49 s. 1) innefattande särskilda bestämmelser om vissa aktiebolag, som driva lånerörelse*. I lagen meddelades föreskrift om skyldighet för sådana aktiebolag — utom bankaktiebolag — att söka Kungl. Maj:ts stadfästelse av bolagsordningen. Eftersom bankaktiebolagen redan var underkastade sådan skyldighet, kom efter 1898 års lag alla aktiebolag med ändamål att driva lånerörelse att lyda under lagstiftning byggd på sanktionssystem.

Lagen den 22 juni 1911 (nr 53 s. 2) om vissa aktiebolag, som driva lånerörelse, ersatte 1898 års lag. 1911 års lag var främst föranledd av att en ny aktiebolagslag antagits föregående år. Den fick emellertid sådan avfattning, att den blev tillämplig endast på aktiebolag som uteslutande hade till ändamål att idka fastighetsbelåning eller pantlånerörelse.

Aktiebolag, som vid sidan av fastighetsbelåning eller pantlånerörelse drev annan rörelse, kom sålunda att falla utanför tillämpningsområdet för 1911 års lag. Eftersom denna ordning ansågs otillfredsställande, vidtogs genom *lag den 4 april 1930 (nr 60)* den ändringen, att ordet »uteslutande» utgick ur bestämningen av tillämpningsområdet. Samtidigt vidgades detta att omfatta även aktiebolag, som idkade belåning av tomträtt. Mot banklagen avgränsades tillämpningsområdet genom ett stadgande att bolagen hänfördes under lagen endast om bankrörelse inte ingick i deras verksamhet.

Tillkomsten av *lagen den 14 juni 1946 (nr 313) om hypoteksaktiebolag*, vilken ersatte 1911 års lag, berodde till en del på att en ny aktiebolagslag antogs år 1944. Den nya aktiebolagslagen innehöll nämligen skärpta bestämmelser i åtskilliga avseenden, exempelvis i fråga om bildande av aktiebolag och fondering av vinstmedel. Härav föranleddes vissa ändringar i annan

associationslagstiftning, däribland den här ifrågavarande. Samtidigt hade emellertid även från andra utgångspunkter aktualiserats ändringar i 1911 års lag. Sålunda föreslogs i en av särskild utredningsman framlagd promemoria rörande behovet av statlig tillsyn över aktiebolag, som har till ändamål att bedriva fastighetsbelåning, och över därmed likartade bolag bestämmelser, enligt vilka sådana bolag skulle kunna ställas under tillsyn av bank- och fondinspektionen. Lagen om hypoteksaktiebolag, vilken inte avser pantlånebolagen men i övrigt har samma tillämpningsområde som den äldre lagen, trädde i kraft den 1 juli 1946. Två stadganden, som hade intimt samband med den nya aktiebolagslagstiftningen, blev dock gällande först samtidigt med denna, d. v. s. från och med den 1 januari 1948.

III. 1946 års lag om hypoteksaktiebolag

Tillämpningsområdet för lagen om hypoteksaktiebolag är i 1 § bestämt så, att lagen gäller endast för aktiebolag som har till ändamål att idka belåning av fast egendom eller tomträtt men i vars verksamhet bankrörelse inte ingår, de s. k. hypoteksaktiebolagen. Pantlånebolagen, vilka som tidigare nämnts hänfördes under 1911 års lag, är således inte längre underkastade denna speciella bolagsreglering. De omfattas i stället numera av lagen den 29 december 1949 (nr 722) om pantlånerörelse.

I lagen ges först bolagsrättsliga bestämmelser för hypoteksaktiebolag.

I 1 § fastslås att de regler, som gäller för aktiebolag i allmänhet, skall tillämpas även på hypoteksaktiebolag i den mån annat ej följer av de särskilda bestämmelserna i lagen.

Det första undantaget från de allmänna reglerna återfinnes i 2 § första stycket och innebär att den sedan gammalt gällande ordningen, enligt vilken bolagsordningen skall prövas av Kungl. Maj:t, anpassats efter den allmänna aktiebolagslagens system för bolagsbildning. Detta system förutsätter att stiftelsehandlingarna, inklusive förslag till bolagsordning, granskas av registreringsmyndigheten redan innan aktieteckning verkställs och aktietecknarna på konstituerande bolagsstämma beslutar om antagande av förslaget till bolagsordning och om bildande av aktiebolaget. Registreringsmyndigheten, d. v. s. patent- och registreringsverket, har emellertid ansetts inte böra bifalla en ansökan om godkännande av stiftelsehandlingarna, förrän Kungl. Maj:t prövat förslaget till bolagsordning från de synpunkter som avses med lagen om hypoteksaktiebolag. Därför stadgas i 2 § första stycket att registreringsmyndigheten, innan godkännande meddelas, skall med eget yttrande underställa förslaget till bolagsordning Kungl. Maj:ts prövning. Denna skall avse bolagsordningens överensstämmelse med lag och författning samt frågan huruvida dessutom, med hänsyn till omfattningen och beskaffenheten av bolagets verksamhet, särskilda föreskrifter bör intas i bolagsordningen. Vid godkännande av förslag till bolagsordning äger

Kungl. Maj:t föreskriva, att bolaget inte utan särskilt medgivande av Kungl. Maj:t får driva verksamheten längre än viss tid. Sådan föreskrift har regelmässigt givits för en tidrymd av tio år.

I 2 § andra stycket stadgas att bolagsordning, som godkänts av Kungl. Maj:t, inte får ändras utan att Kungl. Maj:ts godkännande av ändringen erhållits.

Följande paragraf — 3 § — innehåller i första stycket regler, som ger möjlighet att i vissa situationer framtvunga upplösning av hypoteksaktiebolag. Om Kungl. Maj:t föreskrivit att sådant bolag inte får utan särskilt medgivande driva verksamheten längre än viss tid men bolaget fortsätter verksamheten efter utgången av denna tid, kan sålunda Kungl. Maj:t förordna, att bolaget skall träda i likvidation. Om hypoteksaktiebolag annars driver sin verksamhet i strid mot lag eller författning eller bestämmelse i bolagsordningen, kan Kungl. Maj:t förelägga bolaget att inom viss tid vidtaga åtgärder till rättelse. Efterkommes inte sådant förordnande, kan Kungl. Maj:t förbjuda bolaget att fortsätta verksamheten och förordna, att bolaget skall träda i likvidation.

Vid förordnande om likvidation skall Kungl. Maj:t enligt 3 § andra stycket utse en eller flera likvidatorer att verkställa likvidationen. Beträffande denna skall gälla detsamma som om likvidation förordnats av domstol. Likvidator har rätt till arvode av bolaget med belopp som bestämmes av Kungl. Maj:t.

Följande paragraf — 4 § — behandlar frågan om tillämpningen av den allmänna aktiebolagslagens konsolideringsregler på hypoteksaktiebolag. Enligt 71 § aktiebolagslagen skall årlig avsättning till reservfond med minst tio procent av årsvinsten äga rum, till dess reservfonden uppgår till tjugoprocent av aktiekapitalet. I 72 § aktiebolagslagen har vidare föreskrivits, att samma årliga avsättning till reservfonden eller till en s. k. skuldregleringsfond skall fortsätta i bolag med viss relativt stark skuldsättning. För sådana bolag gäller även vissa restriktioner i rätten att utdela vinst. Hypoteksaktiebolagslagen innehåller i 4 § en dispensregel, som innebär att Kungl. Maj:t kan medge hypoteksaktiebolag undantag, helt eller delvis, från bestämmelserna i 72 § aktiebolagslagen. Ett uppsamlade av stort eget kapital för ifrågavarande bolag har nämligen antagits kunna leda till en fördyring av verksamheten, vilket när denna fullföljer ett allmännyttigt syfte ansetts böra undvikas. Bolagsordningarna innehåller genomgående särskilda bestämmelser om begränsning av bolagens upplåningsrätt, och denna form för kontroll av rörelsens omslutning bedömdes vid lagens tillkomst som i regel mera ändamålsenlig för de då bestående hypoteksaktiebolagen än aktiebolagslagens regler.

I och med lagens 5 § börjar föreskrifterna om det allmänna tillsyn över hypoteksaktiebolagen. Det första stadgandet innehåller huvudregeln, varigenom dessa bolag i princip underkastas tillsyn av bankinspektionen. Härtill är knuten en dispensregel, enligt vilken Kungl. Maj:t, om så

från allmän och enskild synpunkt finnes utan olägenhet kunna ske, kan medge befrielse från tillsyn.

Frågan vilka bolag som borde omfattas av tillsynen bedömdes under lagens förarbeten på något skiftande sätt. Förespråkare fanns sålunda för i huvudsak två skilda uppfattningar. Enligt den ena uppfattningen borde tillsynen vara i princip obligatorisk för alla hypoteksaktiebolag. Enligt den andra uppfattningen borde tillsynen inskränkas till sådana bolag, som enligt bolagsordningen har rätt att låna upp medel mot obligationer. I den departementspromemoria, vari förslag framlades till den nuvarande lagen, påpekades, att det främsta skälet till att man genom 1898 års lag införde skyldighet för bolag, som bedrev fastighetsbelåningsrörelse, att söka stadfästelse av bolagsordning var bolagens rätt att utge obligationer. I promemorian framhölls emellertid vidare, att hypoteksaktiebolagen i allmänhet drev sådan verksamhet att tillsyn över dem var motiverad oberoende av om de skaffade erforderliga medel för sin rörelse genom utgivande av obligationer eller andra förskrivningar. Departementschefen uttalade i propositionen, att bolag med obligationsutgivningsrätt visserligen främst åsyftades med den föreslagna tillsynen, men delade likväl den uppfattning, som kommit till uttryck i promemorian, och föreslog sålunda principiellt tillsyn för alla hypoteksaktiebolag. Samtidigt intogs emellertid, såsom nämnts i det föregående, en dispensregel, som ger Kungl. Maj:t möjlighet att undanta hypoteksaktiebolag från tillsyn.

De närmare bestämmelserna om den offentliga tillsynen finns i 6—14 §§. De har utformats på i stort sett samma sätt som motsvarande regler i lagen den 22 juni 1911 om bankrörelse (230 a o. följ. §§). Dessa regler har utan större sakliga ändringar överförts till den nu gällande banklagen av år 1955 (147 o. följ. §§).

Enligt 6 §, vilken närmast motsvarar 147 och 149 §§ i gällande banklag, skall bankinspektionen övervaka, att hypoteksaktiebolagen i sin verksamhet ställer sig till efterrättelse tillämpliga lagar och andra författningar liksom gällande bolagsordningar och föreskrifter som bolagsstämma eller styrelse meddelat med stöd av lag eller bolagsordning. Inspektionen behöver emellertid inte övervaka att sådana bestämmelser iakttas, som avser enskild delägarers rättigheter eller skyldigheter i förhållande till bolaget eller till annan delägare eller som angår ett bolags inre angelägenheter. Även i andra hänseenden än de nu angivna skall inspektionen, såvitt angår förhållanden som kan inverka på bolagets säkerhet, följa dess verksamhet med uppmärksamhet. Om det anses erforderligt, kan inspektionen utse en revisor att tillsammans med övriga revisorer granska styrelsens förvaltning och bolagets räkenskaper.

Ett stadgande i 7 § ger bankinspektionen befogenhet att förbjuda verkställighet av styrelse- eller bolagsstämmobeslut, som strider mot lag eller bolagsordning. Vidare kan inspektionen, om sådant beslut verkställts, förelägga styrelsen att göra rättelse och att fullgöra sin skyldighet enligt lag eller bolagsordning. Sådant föreläggande får dock, med visst undantag, inte

meddelas i fråga om i lag givna föreskrifter, vilkas överträdande är belagt med straff. Vidare stadgas i 7 § att inspektionen kan meddela erinringar i fråga om ett bolags verksamhet, även om avvikelser från lag eller bolagsordning inte skett. Slutligen berättigas inspektionen att meddela närmare föreskrifter om sättet för förande av räkenskaper, förvaring av värdehandlingar och inventering av dessa. Reglerna i 7 § motsvaras i allt väsentligt av bestämmelser i 151 och 153—154 §§ banklagen.

Enligt 8 §, som motsvarar 150 § banklagen, äger inspektionen sammankalla bolagsstyrelse. Om styrelsen inte efterkommit begäran av inspektionen om utfärdande av kallelse till extra bolagsstämma, kan inspektionen även utfärda sådan kallelse. Representant för inspektionen har rätt att närvara vid bolagsstämma eller vid styrelsesammanträde, som utlysts av inspektionen, och har även rätt att delta i överläggningarna.

Bolagsledningens skyldigheter i fråga om den offentliga tillsynen sammanfattas i 9 §. Enligt denna åligger det styrelsen att hålla kassa och övriga tillgångar samt räkenskapshandlingar tillgängliga för granskning av inspektionen, att på tider som inspektionen bestämmer upprätta och till inspektionen insända översikter över bolagets tillgångar och skulder jämte uppgift om villkoren för bolagets in- och utlåning, att även i övrigt meddela inspektionen alla begärda upplysningar, att till inspektionen insända de årliga redovisnings- och revisionshandlingarna samt att, där inspektionen finner anledning till antagande att bolaget gjort sådan förlust att tio procent av aktiekapitalet förlorats, på anmodan av inspektionen ofördröjligen upprätta bokslut och kalla revisorerna till granskning av detta. Stadgandena har sin motsvarighet i 152 § banklagen.

I 10 § har upptagits bestämmelser om inspektionens befogenheter vid likvidation av bolag och om likvidatorernas skyldigheter. Inspektionen äger förordna ombud att närvara vid likvidatorernas sammanträden och att övervaka likvidationen. Motsvarande regler för bankaktiebolag finns i 158 § banklagen.

Inspektionen äger enligt 11 § vid meddelande av föreskrift eller förbud enligt lagen förelägga vite och fälla till sådant vite. Enligt 157 § banklagen kan inspektionen i motsvarande fall förelägga bankaktiebolag vite, däremot inte fälla till vite.

Enligt 12 §, som i banklagen motsvaras av 175 § första stycket, får klagan över beslut, som inspektionen meddelar på grund av lagen, föras hos Kungl. Maj:t inom den tid som är stadgad för överklagande av förvaltande myndigheters och ämbetsverks beslut, i förevarande fall tre veckor. Om Kungl. Maj:t ej annorlunda förordnar, går beslutet dock i verkställighet utan hinder av förd klagan.

I 13 § stadgas straff med dagsböter eller fängelse för styrelseledamot, likvidator eller befattningshavare hos bolaget, som uppsåtligt eller av grov vårdslöshet lämnar vissa oriktiga uppgifter i förhållande till bankinspektionen. Enligt 14 § tillfaller ådömda böter och viten kronan.

Till bestridande av kostnaden för bankinspektionens tillsynsverksamhet är varje hypoteksaktiebolag, som står under inspektionens tillsyn, enligt den avslutande paragrafen i lagen, 15 §, skyldigt att årligen erlægga visst bidrag. Detta skall enligt samma lagrum bestämmas till högst två tusendels procent av sammanlagda beloppet av bolagets egna fonder och skulder vid utgången av det närmast föregående kalenderåret.

Närmare föreskrifter om fastställande och erläggande av bidrag meddelas enligt 15 § av Kungl. Maj:t. Gällande föreskrifter i detta ämne finns i *kungörelsen den 19 februari 1954 (nr 26) angående vissa hypoteksaktiebolags bidrag till bestridande av kostnaden för bank- och fondinspektionen*. Enligt denna författning skall hypoteksaktiebolag, som står under statlig tillsyn, årligen i förskott för det löpande året erlægga bidrag till inspektionens tillsynsverksamhet, motsvarande aderton tiotusendels procent av sammanlagda beloppet av bolagets egna fonder och skulder vid utgången av nästföregående kalenderår.

IV. Av lagstiftningen berörda aktiebolag

De aktiebolag, som för närvarande omfattas av lagen om hypoteksaktiebolag, är till antalet tio. Av dessa har emellertid fyra med stöd av 5 § befriats från tillsyn.

De sex bolag, som sålunda nu står under tillsyn enligt lagen, är Göteborgs intecknings garanti aktiebolag, Hälsingborgs intecknings garanti aktiebolag, Sparbankernas inteckningsaktiebolag, Sparbankernas fastighetskreditaktiebolag, Svenska intecknings garantiaktiebolaget och Svensk fastighetskredit aktiebolag. Dessa bolag har alla till ändamål att idka fastighetsbelåning på grundval av i den allmänna rörelsen utgivna obligationer eller andra förskrivningar.

Fyra hypoteksaktiebolag har, som nämnts, genom dispens undantagits från tillsyn enligt lagen. Dessa bolag är Aktiebolaget Stockholms tomträttskassa, Aktiebolaget Göteborgs tomträttskassa, Skånska brands inteckningsaktiebolag och Svenska hypotekskreditaktiebolaget. Tomträttskassorna upptager uteslutande lån mot borgen tecknad av respektive stad. De båda övriga bolagen vänder sig inte till allmänheten för upptagande av lån.

På senare år har tillkommit ett antal aktiebolag för långfristig kreditgivning inom skilda områden av näringslivet. Denna kreditgivning sker visserligen i viss utsträckning mot säkerhet i fast egendom eller tomträtt, men bolagen har inte enligt sina bolagsordningar till ändamål att idka belåning av sådan egendom.

Flera av de nu avsedda kreditinstituten har tillkommit under statlig medverkan. Detta är fallet med Aktiebolaget Industri kredit, Aktiebolaget Företagskredit och Aktiebolaget Svensk exportkredit. Äldst av dessa bolag är Aktiebolaget Industri kredit, som tillkom redan år 1934 men omorganiserades år 1960. Detta bolag har enligt sin nuvarande bolagsordning till ändamål dels

att medverka vid finansieringen företrädesvis av mindre och medelstora näringsföretag här i riket genom utlämnande av lån, huvudsakligen av långfristig karaktär, dels att genom egen upplåning anskaffa medel för finansieringsverksamheten. Aktiebolaget Företagskredit, som tillkommit år 1962, har samma ändamål som Aktiebolaget Industrikredit men avses i allmänhet fungera som sekundärlånggivare i fall där Aktiebolaget Industrikredit meddelar primärlån. Aktiebolaget Svensk exportkredit, slutligen, som likaledes tillkommit år 1962, har till ändamål dels att medverka vid finansieringen av svensk export av varor eller tjänster genom utlämnande av lån, dels att genom egen upplåning anskaffa medel för finansieringsverksamheten.

De tre nu nämnda aktiebolagen är i huvudsak uppbyggda på samma sätt. Varje bolag förfogar sålunda över ett aktiekapital, som ägs till hälften av staten och till hälften av affärsbankerna. Bolagen får enligt sina bolagsordningar lämna lån endast mot betryggande säkerhet. I fråga om Aktiebolaget Industrikredit och Aktiebolaget Företagskredit skall säkerheten utgöras av panträtt till fast eller lös egendom eller fordringsrätt jämväl mot annan än låntagaren. Verksamheten finansieras genom obligationsupplåning och genom reverslån hos större kapitalplacerare. I bolagsordningarna, som fastställts av Kungl. Maj:t och inte kan ändras utan Kungl. Maj:ts godkännande, har intagits bestämmelser om skyldighet för vederbörande bolag att underkasta sig viss tillsyn av bankinspektionen.

Under år 1962 har även tillkommit Kommunkredit aktiebolag. Detta bolag har enligt bolagsordningen till ändamål att lämna och förmedla lån dels till kommuner, kommunalförbund och andra kommunala samfälligheter, dels mot borgen av sådan samfällighet till juridisk person, vari samfälligheten äger bestämmande inflytande, samt att upplåna för verksamheten erforderliga medel. Aktierna i detta bolag ägs av Sparbankernas bank aktiebolag men torde komma att delvis förvärfvas av Svenska landskommunernas förbund, Svenska landstingsförbundet och Svenska stadsförbundet. Verksamheten skall finansieras främst genom obligationsupplåning och upptagande av reverslån. I bolagsordningen finns bestämmelse om skyldighet för bolaget att underkasta sig tillsyn av bankinspektionen.

Genom samverkan mellan affärsbankerna tillkom redan år 1953 Svensk fartygskredit aktiebolag. Detta bolag har enligt sin bolagsordning till ändamål att lämna lån mot säkerhet av in-teckning i svenskägda maskindrivna fartyg samt att för anskaffande av medel till sådan långivning upptaga lån på marknaden. Även detta bolag är — enligt villkor för bankernas tillstånd att inneha aktier i bolaget — underställt tillsyn av bankinspektionen.

V. Bankinspektionens framställning

I utlåtande den 12 februari 1962 över en framställning av Sparbankernas bank om medgivande att teckna och äga aktier i Kommunkredit aktiebolag föreslog bank- och fondinspektionen, numera bankinspektionen, såsom in-

ledningsvis nämnts att tillämpningsområdet för lagen om hypoteksaktiebolag skulle utsträckas till att omfatta alla bolag, som i likhet med det ifrågasvarande kreditinstitutet har till ändamål att bedriva lånerörelse och att genom utgivande av obligationer eller andra för den allmänna rörelsen avsedda förskrivningar upplåna för verksamheten erforderliga medel men som inte driver bankrörelse. I förslaget åsattes de bolag, som skulle omfattas av den sålunda utvidgade lagstiftningen, den sammanfattande benämningen kreditaktiebolag.

Inspektionen, som tillstyrkt det av Sparbankernas bank begärda tillståndet under förutsättning att bolagsordningen erhöll visst närmare angivet innehåll, framhöll därvid, att Kommunkredit aktiebolag i likhet med vad som gäller för vissa andra nybildade kreditinstitut, vilka anskaffar för utlåningsrörelsen erforderligt kapital genom upplåning hos allmänheten, avsågs skola stå under tillsyn av inspektionen. Bestämmelse härom hade även upptagits i förslaget till bolagsordning.

I detta sammanhang framförde inspektionen sitt nyss återgivna förslag till lagstiftning om kreditaktiebolag. Som motivering härför anförde inspektionen.

Av principiella skäl och då nya liknande bolag är under bildande och ytterligare andra kan tillkomma, vill inspektionen väcka frågan, om icke den kontroll, som i dessa fall anses erforderlig från det allmännas sida, borde regleras genom lagstiftning och med bestämmelserna i 1946 års lag om hypoteksaktiebolag som förebild. Anledningen till att hypoteksbolagen ställts under offentlig kontroll har ju varit främst, att de anskaffar för rörelsen erforderligt kapital just på det sätt som avses för Kommunkredit aktiebolag och de andra här ovan åsyftade bolagen. Så vitt inspektionen förstår finns samma behov av kontroll från det allmännas sida i alla de här angivna fallen och kontrollen bör lämpligen utövas efter samma linjer.

Inspektionen har vid sitt utlåtande fogat ett av inspektionen utarbetat förslag till lag om kreditaktiebolag. Den väsentliga skillnaden mellan detta förslag och den gällande lagen om hypoteksaktiebolag hänför sig till bestämningen av lagens tillämpningsområde. I fråga om de bolagsrättsliga reglerna överensstämmer förslaget däremot i sak helt med den nuvarande lagen. I bestämmelserna om tillsynen föreslås endast mindre ändringar.

Tillämpningsområdet för den föreslagna lagen framgår av 1 §. Enligt denna skall i fråga om »aktiebolag, som har till ändamål att driva lånerörelse och att genom utgivande av obligationer eller andra för den allmänna rörelsen avsedda förskrivningar upplåna för verksamheten erforderliga medel men i vars verksamhet bankrörelse icke ingår (kreditaktiebolag)», gälla vad angående aktiebolag i allmänhet är föreskrivet, i den mån ej annat följer av övriga bestämmelser i lagen.

Förslagets bolagsrättsliga bestämmelser i 2—4 §§ är likalydande med motsvarande stadganden i lagen om hypoteksaktiebolag med det undantaget, att ordet »hypoteksaktiebolag» utbyttts mot ordet »kreditaktiebolag».

Beträffande det allmännas tillsyn innehåller förslaget i 11 § en bestämmelse om att inspektionen äger förelägga vite vid meddelande av föreskrift eller förbud enligt lagen. I förhållande till gällande lag om hypoteksaktiebolag innebär förslaget i denna del att inspektionen inte, såsom nu, får möjlighet att fälla till vite. Inspektionen hänvisar härvidlag till 157 § i gällande banklag och de överväganden som legat bakom detta stadgande. 1911 års banklag gav tillsynsmyndigheten rätt att utdöma förelagda viten. Denna befogenhet avskaffades vid tillkomsten av gällande banklag, närmast på förslag av lagrådet som vid behandling av departementsförslaget i ämnet (se prop. 1955: 3 s. 318) uttalade att rättssäkerhetsskäl fick anses tala för att endast domstol borde äga rätt att utdöma förelagda viten.

Den nuvarande 14 § i lagen om hypoteksaktiebolag, enligt vilken utdömda böter och viten tillfaller kronan, har av inspektionen bedömts som överflödig och utgår därför enligt förslaget. Under förarbetena till nuvarande banklag, vilken ej heller upptager någon sådan bestämmelse, framhölls (prop. 1955: 3 s. 235), att böter och offentligrättsliga viten numera — enligt lagen den 20 april 1951 med vissa bestämmelser om böter och viten — utan särskild föreskrift tillfaller kronan, om annat ej är stadgat.

Även i detta avsnitt har ordet »hypoteksaktiebolag» i förekommande fall utbytt mot ordet »kreditaktiebolag».

14 § i förslaget motsvarar i huvudsak 15 § i nuvarande lag om hypoteksaktiebolag och reglerar sålunda skyldigheten för kreditaktiebolagen att bidra till kostnaden för bankinspektionens tillsynsverksamhet. Inspektionen framhåller, att Svensk fartygskredit aktiebolag och Aktiebolaget Industrikredit enligt särskilda, av Kungl. Maj:t meddelade föreskrifter bidrager med två tusendels procent av fonder och skulder. Inspektionen menar, att enhetliga bidragsregler bör gälla för samtliga kreditaktiebolag som står under tillsyn. Enligt förslag till ny bidragskungörelse, som inspektionen samtidigt framlägger, bör storleken av bidraget nu lämpligen generellt bestämmas till två tusendels procent. För att man skall få viss marginal bör samtidigt, framhåller inspektionen, bidragets maximum i 14 § av den föreslagna lagen om kreditaktiebolag fastställas till tre tusendels procent av de egna fonderna och skulderna. I övrigt innebär förslaget till sistnämnda lagrum i förhållande till 15 § hypoteksaktiebolagslagen endast den skillnaden, att ordet »hypoteksaktiebolag» även här utbytt mot ordet »kreditaktiebolag».

VI. Remissyttrandena

Såsom jag inledningsvis nämnt, har bankinspektionens förslag till lagstiftning om kreditaktiebolag i huvudsak vunnit remissinstansernas bifall. *Försäkringsinspektionen, kommerskollegium, patent- och registreringsverket, fullmäktige i riksbanken, Svenska bankföreningen, Svenska sparbanksföreningen, Sparbankernas bank aktiebolag, Jordbrukets bank, Sveriges indu-*

striförbund, Göteborgs intecknings garanti aktiebolag, Hälsingborgs intecknings garanti aktiebolag, Sparbankernas inteckningsaktiebolag, Sparbankernas fastighetskredit aktiebolag, Aktiebolaget Stockholms tomträtskassa, Svensk fastighetskredit aktiebolag, Aktiebolaget Industriredit samt Svensk fartygskredit aktiebolag har sålunda samtliga tillstyrkt förslaget eller lämnat detta utan erinran.

I fråga om tillämpningsområdet för den föreslagna lagen har ett par remissinstanser gjort vissa erinringar.

Sparbanksinspektionen, som inte fann anledning till erinran mot förslaget i övrigt, anförde sålunda i sitt yttrande i denna del, att den nya lagen inte enbart givits en vidare tillämpning än den gamla utan samtidigt även, utan motivering, i visst avseende inskränkts i förhållande till vad som nu gäller. Sparbanksinspektionen erinrade därvid om att lagen om hypoteksaktiebolag omfattar alla aktiebolag, som har till ändamål att idka belåning av fast egendom eller tomträtt men i vars verksamhet bankrörelse inte ingår (hypoteksaktiebolag), medan den föreslagna nya lagen skulle avse, förutom andra, endast sådana hypoteksaktiebolag som äger utge obligationer eller andra för den allmänna rörelsen avsedda förskrivningar.

Sparbanksinspektionen fortsatte.

Såvitt sparbanksinspektionen kunnat finna rådde vid tillkomsten av 1946 års lag icke delade meningar därom, att lagen skulle omfatta alla aktiebolag, som då betecknades som hypoteksaktiebolag. Däremot ifrågasattes från ett par håll, att den statliga tillsyn som i princip föreslagits skola införas icke borde avse andra hypoteksaktiebolag än sådana som hade rätt utgiva obligationer. Denna tanke avvisades emellertid av departementschefen i proposition 1946: 109, där å sidan 26 uttalades: »Det är riktigt, att sådana bolag främst åsyftas med kontrollen. Behov kan dock uppkomma att införa tillsyn över hypoteksbolag som icke utgiva obligationer. Jag anser därför övervägande skäl tala för att godtaga den i promemorian förordade principen, som upptagits under 5 § i förslaget».

Det inskränkande stadgande som vid sagda tillfälle ifrågasattes skola inflyta i 5 § i lagen har genom att nu medtagas i 1 § i föreliggande förslag till ny lag fått den större uteslutningseffekt, som påpekats ovan. Sparbanksinspektionen ställer sig mycket tvekan till om det kan vara lämpligt att utan vidare åstadkomma i varje fall denna längre gående verkan.

Det synes i och för sig vara uppenbart, att den föreslagna lagen icke bör omfatta alla aktiebolag, som driva lånerörelse. Det torde finnas en del aktiebolag, t. ex. inom vissa branschorganisationer, som driva en sådan rörelse av den begränsade omfattning, att rörelsen icke synes vara i behov av att i lag närmare regleras. Vad beträffar andra låneinstitut i aktiebolags form än hypoteksaktiebolag och vilkas rörelse icke omfattas av banklagstiftning synes det därför även enligt sparbanksinspektionens mening vara lämpligt, att de föras under den föreslagna nya lagens tillämpningsområde endast i den mån de falla inom den i 1 § förslaget givna definitionen. För undvikande av den uteslutningseffekt varom ovan ordats torde emellertid därvid definitionen å kreditaktiebolag i 1 § böra specificeras att avse dels alla hypoteksaktiebolag enligt nuvarande definition och dels andra aktiebolag definierade som i förslaget. Någon ändring av 5 § torde i samband därmed icke erfordras.

Fullmäktige i riksgäldskontoret har i sitt remissyttrande sagt sig i princip inte ha något att erinra mot att alla bolag av i förslaget angiven art ställs under tillsyn av bankinspektionen. Enligt fullmäktige kan det emellertid från andra synpunkter ifrågasättas, om det lagtekniskt sett är lämpligt att sammanföra skilda slag av kreditinstitut med olika ändamål och lånestruktur i en gemensam lag. Riksgäldsfullmäktige ifrågasätter även, om förslaget är möjligt att genomföra utan samtidig ändring av andra författningsbestämmelser, exempelvis i fråga om placering av livförsäkringsbolags och omyndigas medel. Riksgäldsfullmäktige antager, att en närmare utredning på området är erforderlig för att man skall kunna rätt bedöma dessa spörsmål. I avsaknad av sådan utredning förklarar sig riksgäldsfullmäktige för sin del inte beredda att för närvarande godtaga ifrågavarande förslag.

Aktiebolaget Volvofinans, som är ett relativt nystartat företag med ändamål att kreditmässigt stöda företag inom bilförsäljningsbranschen, har i sitt remissyttrande anfört följande.

De för Volvofinans utlåningsverksamhet erforderliga medlen anskaffas för närvarande praktiskt taget uteslutande genom bankkrediter. Den föreslagna lagstiftningen skulle därför bli tillämplig på Volvofinans verksamhet endast för det fall att Volvofinans upplånade medel genom utgivande av »obligationer eller andra för den allmänna rörelsen avsedda förskrivningar». Huruvida så kommer att ske kan nu icke förutsägas. Det synes icke osannolikt att en viss del av bolagets lånebehov kan komma att täckas genom försäljning av skuldförbindelser utgivna av Volvofinans. Då denna försäljning av skuldförbindelser i så fall endast skulle ske till vissa större köpare med tillfälliga likvidöverskott, anser Volvofinans att dessa skuldförbindelser icke äro sådana förskrivningar, som avses i lagförslaget. Det relativa fåtal köpare av skuldförbindelser, som det här kan bli tal om, ha själva möjligheter att bedöma konsekvenserna av engagemanget och Volvofinans ekonomiska förhållanden i övrigt.

Volvofinans kan sålunda ej finna att vid ett utgivande av ovannämnda skuldförbindelser den föreslagna lagstiftningen skulle bli tillämplig på Volvofinans, vartill för övrigt något behov icke förefinnes.

Beträffande förslaget att höja maximibeloppet för bidrag till kostnaden för bankinspektionens tillsynsverksamhet har viss erinran gjorts av *Sveriges jordbrukskasseförbund*. Medan förbundet i övrigt tillstyrker lagförslaget, ifrågasätter förbundet, om det är nödvändigt att fastställa bidragsmaximum så högt som till tre tusendels procent av egna fonder och skulder. Förbundet framhåller, att genom företagets tillväxt möjligheterna för inspektionen att få täckning för sina kostnader automatiskt ökar. En maximering till två tusendels procent förefaller därför förbundet tillräcklig.

VII. Lagen om försäkringsrörelse m. m.

Enligt lagen den 17 juni 1948 (nr 433) om försäkringsrörelse skall -- under benämningen försäkringsfond --- i försäkringsbolags balansräkning som skuld upptagas värdet av bolagets ansvarighet på grund av inträffade försäkringsfall, löpande försäkringar och, där rörelsen avser livförsäkring, till-

delad återbäring (262 §). Ett belopp motsvarande försäkringsfonden skall, vad beträffar livförsäkringar, jämlikt 274 § samma lag vid varje tidpunkt vara redovisat i vissa närmare angivna slag av värdehandlingar, exempelvis obligationer eller andra skuldförbindelser, som utfärdats eller garanterats av staten, eller obligationer utfärdade av Sveriges allmänna hypoteksbank, konungariket Sveriges stadshypotekskassa eller Svenska bostadskreditkassan. Bland de i stadgandet uppräknade värdehandlingarna märks även obligationer utfärdade av »hypoteksaktiebolag, som enligt vad därom är stadgat står under tillsyn av bank- och fondinspektionen».

I sitt remissyttrande över förslaget till lagstiftning om kreditaktiebolag framhåller *försäkringsinspektionen*, vilken inte har någon erinran mot förslaget som sådant, att, om den föreslagna lagen införes, lagen om försäkringsrörelse synes böra ändras på det sättet att i 274 § ordet »hypoteksaktiebolag» utbytes mot ordet »kreditaktiebolag».

Jämlikt 12 § reglementet den 28 maj 1959 (nr 293) angående allmänna pensionsfondens förvaltning äger fondstyrelse placera de under styrelsens förvaltning stående medlen i bl. a. obligationer, utfärdade av hypoteksaktiebolag som står under tillsyn av bankinspektionen. Ett motsvarande stadgande återfinnes i 9 § reglementet den 26 maj 1961 (nr 265) angående förvaltningen av riksförsäkringsverkets fonder.

VIII. Departementschefen

Sådana aktiebolag som har till ändamål att idka belåning av fast egendom eller tomträtt men i vars verksamhet bankrörelse inte ingår — de s. k. hypoteksaktiebolagen — är underkastade särskild reglering genom 1946 års lag om hypoteksaktiebolag. Denna lag innehåller vissa bolagsrättsliga bestämmelser för de berörda bolagen. Sålunda skall bolagsordning för hypoteksaktiebolag godkännas av Kungl. Maj:t. Även för ändring av bolagsordningen kräves Kungl. Maj:ts godkännande. Vidare är hypoteksaktiebolag i princip — liksom andra kreditinstitut av skilda slag — ställda under offentlig tillsyn av bankinspektionen. Därmed är förenad skyldighet för bolagen att bidra till kostnaderna för inspektionens verksamhet. I övrigt gäller emellertid i huvudsak den allmänna aktiebolagsrättsliga lagstiftningen även för hypoteksaktiebolag.

För närvarande finns i landet tio hypoteksaktiebolag, av vilka två — tomt-rättskassor i Stockholm och Göteborg — idkar belåning av enbart tomträtt, medan de övriga idkar belåning av såväl tomträtt som fast egendom. Fler-talet hypoteksaktiebolag finansierar sin utlåningsverksamhet genom uppta-gande av obligations- och reverslån på den allmänna marknaden.

På senare år har, delvis under statlig medverkan, tillkommit en rad aktiebolag för långfristig kreditgivning inom skilda sektorer av näringslivet. Dessa bolag anskaffar medel för utlåningen genom utgivande av obligationer eller liknande förskrivningar avsedda för den allmänna rörelsen. De här

avsedda kreditinstituten är Aktiebolaget Industrikredit, Aktiebolaget Företagskredit och Aktiebolaget Svensk exportkredit, i vilka staten ingår som delägare, samt Kommunkredit aktiebolag, i vilket kommunförbunden beslutat ingå som delägare, och Svensk fartygskredit aktiebolag. Dessa aktiebolag har inte enligt sin bolagsordning till ändamål att idka belåning av fast egendom eller tomträtt, och de omfattas följaktligen inte av hypoteksaktiebolagslagens regler.

De nu nämnda nytillkomna aktiebolagen står redan under viss tillsyn av bankinspektionen på grund av föreskrifter i bolagsordningarna. Dessa regler om tillsyn är emellertid enligt inspektionens uppfattning inte från skyddssynpunkt lika tillfredsställande som motsvarande regler i banklagen eller i lagen om hypoteksaktiebolag. På grund härav och emedan liknande bolag är under bildande eller senare kan tillkomma har bankinspektionen föreslagit, att lagen om hypoteksaktiebolag skall ersättas med en lag om kreditaktiebolag omfattande även sådana bolag som de nu aktuella bolagen för långfristig kreditgivning.

Bankinspektionens framställning syftar således, i huvudsak, till en ändring av tillämpningsområdet för den särreglering, som nu finns i lagen om hypoteksaktiebolag. Däremot innebär förslaget inte någon principiell ändring av innehållet i denna reglering. Endast i frågor av mera teknisk karaktär föreligger i detta hänseende skillnader mellan lagen om hypoteksaktiebolag och förslaget till lag om kreditaktiebolag.

Bankinspektionens förslag har i huvudsak godtagits av remissinstanserna. Jag finner även för min del en lagstiftning i huvudsaklig överensstämmelse med det framlagda förslaget väl motiverad. I det följande ämnar jag närmare behandla de ändringar i förhållande till gällande ordning, som en sådan lagstiftning innebär.

Tillämpningsområdet för lagen om kreditaktiebolag är i bankinspektionens förslag angivet så, att lagen kommer att omfatta alla aktiebolag som har till ändamål att driva lånerörelse och att genom utgivande av obligationer eller andra för den allmänna rörelsen avsedda förskrivningar upplåna för verksamheten erforderliga medel men i vars verksamhet bankrörelse inte ingår. Sådana aktiebolag benämnes i förslaget kreditaktiebolag.

Den sålunda föreslagna definitionen av kreditaktiebolag innebär, att gränsen för det allmännas tillsyn enligt denna särlagstiftning kommer att dragas mellan, å ena sidan, aktiebolag som har till ändamål att driva såväl upplåning från allmänheten som utlåning och, å andra sidan, aktiebolag vilkas verksamhet avses innehålla endast ett av de angivna leden. En sådan gränsdragning synes mig naturlig och ändamålsenlig. Den torde väl överensstämma med det allmänna syfte, som legat bakom tillsynsreglerna i såväl banklagen som lagen om hypoteksaktiebolag och dess föregångare.

Med en efter denna princip avgränsad lagstiftning kommer de inledningsvis omnämnda nybildade aktiebolag, som ägnar sig åt långfristig kreditgiv-

ning, att inrymmas under den här aktuella tillsynslagstiftningen. Principiellt måste en sådan grund för den redan i viss utsträckning tillämpade kontrollen över dessa bolag anses mera tillfredsställande än den nuvarande ordningen, enligt vilken bankinspektionens befogenheter är beroende av föreskrifter i bolagsordningarna. Vidare nås härigenom saklig överensstämmelse mellan inspektionens befogenheter i fråga om dessa bolag och inspektionens kontrollmöjligheter i förhållande till de nuvarande hypoteksaktiebolagen.

En utformning av den aktuella tillsynslagstiftningen i enlighet med det anförda innebär emellertid även en formell inskränkning av lagstiftningens tillämpningsområde i förhållande till lagen om hypoteksaktiebolag. Sålunda kommer de av den gällande lagen omfattade hypoteksaktiebolag, som har till ändamål att upplåna för verksamheten erforderliga medel på annat sätt än genom utgivande av obligationer eller andra förskrivningar i den allmänna rörelsen, att falla utanför den nya lagens tillämpningsområde. Dessa hypoteksaktiebolag har emellertid med stöd av 5 § i den nuvarande lagen alltid varit undantagna från tillsyn enligt denna. De erfarenheter, som vunnits sedan tillkomsten av hypoteksaktiebolagslagen, får sålunda anses visa, att något behov av särskild tillsyn över dessa bolag inte föreligger. Jag vill även erinra om att någon allmän kontroll från samhällets sida — utöver den som äger rum på grund av aktiebolagslagen — hittills inte ansetts erforderlig vare sig beträffande bolag, som finansierar utlåningsverksamhet på annat sätt än genom lån från allmänheten, eller beträffande bolag, som för annat ändamål än utlåning upptager lån mot obligationer eller andra för den allmänna marknaden avsedda förskrivningar.

Jag vill särskilt framhålla, att den föreslagna lagstiftningen om kreditaktiebolag blir tillämplig på ett aktiebolag endast under förutsättning att bolaget har till ändamål att driva sådan utlåningsrörelse och sådan upplåning som jag nyss angivit. Om ett aktiebolag, utan att detta framgår av bolagsordningen, faktiskt ägnar sig åt verksamhet av den i lagen beskrivna karaktären, blir lagen alltså inte tillämplig. Bolaget är då inte heller att betrakta som kreditaktiebolag. Detta är av betydelse i de sammanhang, där obligationer eller andra förskrivningar utfärdade av kreditaktiebolag kan komma att ges en särskild ställning, såsom nu är fallet beträffande hypoteksaktiebolagslagens obligationer och andra förskrivningar. I åtskilliga fall har nämligen särskilt värde ansetts kunna tillmätas dessa fordringsbevis på den grund att det utfärdande aktiebolaget stått under det allmännas tillsyn.

I 1 § av den nya lagen bör dennas tillämpningsområde anges i enlighet med det anförda.

Liksom hittills avses lagstiftningens bolagsrättsliga bestämmelser föreskriva, att förslag till bolagsordning för nytt aktiebolag skall godkännas av Kungl. Maj:t innan godkännande av förslaget ges enligt aktiebolagslagen. För att lagen om kreditaktiebolag skall kunna göras tillämplig

även på ett redan registrerat aktiebolag, vars i bolagsordningen angivna ändamål inte tidigare varit sådant som avses i lagen, bör emellertid denna tillföras ett nytt stadgande i 2 §. Jag vill sålunda föreslå att vid anmälan till patent- och registreringsverket om ändring av bolagsordning, varigenom registrerat aktiebolag får sådant ändamål som anges i 1 §, samma förfarande bör gälla hos registreringsmyndigheten och hos Kungl. Maj:t som om nybildning av kreditaktiebolag ägt rum.

Vad härefter angår den tillämnade lagens föreskrifter om det allmänna tillsynen över kreditaktiebolagen har av bankinspektionen föreslagits vissa avvikelser från vad som för närvarande gäller. Avvikelserna är närmast av teknisk art och föranledda av andra lagstiftningsåtgärder, som vidtagits sedan tillkomsten av den gällande lagen om hypoteksaktiebolag och som medfört att några föreskrifter i denna blivit föråldrade eller överflödiga. Detta är fallet med bestämmelsen i 11 § att tillsynsmyndigheten äger fälla till vite, som förelagts enligt lagen, och bestämmelsen i 14 § att böter och viten, som ådömes enligt lagen, tillfaller kronan. I gällande banklag av år 1955 har sålunda — under hänvisning till att rättssäkerhetsskäl talade för att endast domstol ägde utdöma förelagda viten — motsvarande rätt för tillsynsmyndigheten att utdöma vite slopats, och enligt en lag av den 20 april 1951 med vissa bestämmelser om böter och viten tillfaller offentligrättsliga viten numera utan särskild föreskrift kronan där annat ej stadgas. Med hänsyn härtill vill jag, i likhet med bankinspektionen, föreslå, att här berörda föreskrifter i gällande lag om hypoteksaktiebolag ej upptages i lagen om kreditaktiebolag.

I fråga om tillsynsreglerna föreslår jag även sådan ändring i 5 § andra stycket, att därav framgår att ledamot av eller befattningshavare hos bankinspektionen ej får delta i styrelsen av eller vara anställd hos ett kreditaktiebolag, oavsett om bolaget står under inspektionens tillsyn eller genom dispens enligt 5 § första stycket undantagits från sådan tillsyn. Ledamot av eller befattningshavare hos bankinspektionen bör inte heller få vara aktieägare i kreditaktiebolag. De sålunda föreslagna reglerna överensstämmer med vad som gäller enligt banklagen.

Vad angår skyldigheten för kreditaktiebolag att bidra till kostnaden för bankinspektionens tillsynsverksamhet har inspektionen föreslagit den ändringen i förhållande till vad som nu gäller, att bidragets maximum i lagen fastställs till tre i stället för två tusendels procent av de egna fonderna och skulderna. Med hänsyn till att bidraget för de bolag, som nu står under bankinspektionens tillsyn, för närvarande utgör två tusendels procent eller ligger i omedelbar närhet av detta tal samt viss marginal synes erforderlig för framtiden finner jag inte skäl motsätta mig den föreslagna ändringen.

I övrigt föreligger — bortsett från vissa mindre ändringar av teknisk natur i anslutning till gällande banklag — inte anledning att i den nya lagen göra annan avvikelse från de nuvarande bestämmelserna än som föranle-

des, dels av att de med lagen avsedda bolagen skall kallas kreditaktiebolag i stället för hypoteksaktiebolag, dels av att de på bank- och fondinspektionen ankommande uppgifterna från och med den 1 juli 1962 övertagits av bankinspektionen.

Lagen om kreditaktiebolag bör träda i kraft den 1 juli 1963. Även de före lagens ikraftträdande bildade aktiebolag, som har det för kreditaktiebolagen speciella ändamålet, kommer med något undantag att falla under samtliga bestämmelser i den nya lagen. En viss omformulering av andra stycket i 2 § av den gällande lagen har emellertid vid överförandet till den nu föreslagna lagen vidtagits i avsikt att göra bestämmelsen om skyldighet att söka Kungl. Maj:ts godkännande av ändring i bolagsordning tillämplig även på äldre kreditaktiebolag. Dessutom har i en övergångsbestämmelse till den nya lagen föreslagits, att denna skall bli tillämplig även i det fall då sådan ansökan som avses i 2 § i lagen gjorts före den 1 juli 1963 men godkännande av stiftelsehandlingar respektive registrering av ändring i bolagsordning ännu inte skett vid lagens ikraftträdande.

Några författningar vid sidan av lagen om hypoteksaktiebolag innehåller, såsom jag tidigare antytt, stadganden, vari begreppet hypoteksaktiebolag förekommer. Främst återfinnes sådana stadganden bland bestämmelser om olika slags fondbildning. De innebär då i allmänhet, att vissa medel får anbringas i obligationer utfärdade av hypoteksaktiebolag som står under tillsyn av bankinspektionen.

I detta sammanhang torde till behandling behöva upptagas tre stadganden av det slag varom nu är fråga, nämligen 274 § lagen om försäkringsrörelse, 12 § reglementet angående allmänna pensionsfondens förvaltning och 9 § reglementet angående förvaltningen av riksförsäkringsverkets fonder. Det förstnämnda stadgandet innehåller bestämmelser om redovisning i värdehandlingar av det belopp, som i varje försäkringsbolag skall, vad beträffar livförsäkringar, avsättas för täckande av bolagets ansvarighet på grund av försäkringsrörelsen. Beloppet får redovisas i bl. a. obligationer, utfärdade av hypoteksaktiebolag som står under tillsyn av bankinspektionen. Motsvarande bestämmelser med avseende på placeringen av de medel, som ingår till allmänna pensionsfonden eller i riksförsäkringsverkets fonder, ges i 12 respektive 9 § av nyssnämnda reglementen.

I enlighet med vad försäkringsinspektionen föreslagit bör i detta sammanhang ordet hypoteksaktiebolag i 274 § lagen om försäkringsrörelse utbytas mot ordet kreditaktiebolag. Samma ändring bör vidtagas i de angivna reglementena.

I enlighet med vad i det föregående anförts har inom finansdepartementet upprättats förslag till

- 1) *lag om kreditaktiebolag;*
- 2) *lag angående ändrad lydelse av 274 § lagen den 17 juni 1948 (nr 433) om försäkringsrörelse;*

3) förordning om ändrad lydelse av 12 § reglementet den 28 maj 1959 (nr 293) angående allmänna pensionsfondens förvaltning; samt

4) förordning om ändrad lydelse av 9 § reglementet den 26 maj 1961 (nr 265) angående förvaltningen av riksförsäkringsverkets fonder.

Författningsförslagen torde som *Bilaga*¹ få fogas vid statsrådsprotokollet för denna dag.

Föredragande departementschefen hemställer härefter, att lagrådets utlåtande över de under 1) och 2) nämnda lagförslagen måtte för det i § 87 regeringsformen angivna ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Per Eskilsson

¹ Bilagan har här uteslutits. De vid propositionen fogade författningsförslagen är — bortsett från vissa mindre jämkningar av mera teknisk art — likalydande med de i bilagan intagna.

Utdrag av protokoll, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 1 februari 1963.

Närvarande:

justitieråden **ROMANUS,**
DIGMAN,
NORDSTRÖM,
regeringsrådet **HOLMGREN.**

Enligt lagrådet den 21 januari 1963 tillhandakommet utdrag av protokoll över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 12 januari 1963, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen angivna ändamålet inhämtas över upprättade förslag till 1) *lag om kreditaktiebolag* och 2) *lag angående ändrad lydelse av 274 § lagen den 17 juni 1948 (nr 433) om försäkringsrörelse.*

Förslagen, som finnas bilagda detta protokoll, hade inför lagrådet föredragits av hovrättsassessorn Axel Wallén.

Lagrådet lämnade förslagen utan erinran.

Ur protokollet:

Birgitta Liljefors

*Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 8 februari
1963.*

Närvarande:

Ministern för utrikes ärendena NILSSON, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, JOHANSSON, AF GEIJERSTAM, HERMANSSON, HOLMQVIST.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Sträng, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter lagrådets den 1 februari 1963 avgivna utlåtande över de den 12 januari 1963 till lagrådet remitterade förslagen till

- 1) lag om kreditaktiebolag; och
- 2) lag angående ändrad lydelse av 274 § lagen den 17 juni 1948 (nr 433) om försäkringsrörelse.

Föredraganden hemställer att lagförslagen, som av lagrådet lämnats utan erinran, måtte efter vissa mindre jämkningar av mera teknisk art, främst innebärande att begreppet verkställande direktör införes vid sidan av styrelsen i några av den förstnämnda lagens tillsynsregler, genom proposition föreläggas riksdagen till antagande. Vidare hemställer föredraganden, att riksdagen måtte genom samma proposition föreslås antaga de vid statsrådsprotokollet den 12 januari 1963 fogade förslagen till

- 3) förordning om ändrad lydelse av 12 § reglementet den 28 maj 1959 (nr 293) angående allmänna pensionsfondens förvaltning; samt
- 4) förordning om ändrad lydelse av 9 § reglementet den 26 maj 1961 (nr 265) angående förvaltningen av riks försäkringsverkets fonder.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
Lars Wettergren